

SOZIALKOMPETENZEN IN DER BERUFLICHEN BILDUNG

DIDAKTISCHE FÖRDERUNG UND PRÜFUNG

(SOCIJALNE KOMPETENCIJE U STRUKOVNOM OBRAZOVANJU
DIDAKTIČKO POTICANJE I ISPITIVANJE)

DIETER EULER

Izdavač: Bern: Haupt, 2009., 247 str.
ISBN: 978-3-258-07440-5

VIŠNJA PERIN

Hrvatski zavod za zapošljavanje, Područna služba Zadar
Croatian Unemployed Office - Zadar

Primljeno / Received: 14. XII. 2010.

U školama, sveučilištima i poduzećima pedagozi se trude posjedovati ne samo stručne već i socijalne kompetencije. Konačno, socijalne se kompetencije danas ubrajaju u postojan inventar "obrazovanog" odnosno "stručno kvalificiranog čovjeka". Na temelju čega se pak provode takve didaktičke intervencije? – Koje shvaćanje socijalnih kompetencija leži u njihovoj osnovi? U kojim okvirima mjere mogu imati uspjeha? Kako procjenjuju uspjehnost? Ova knjiga nudi teorijski alat za refleksiju ovih i dubljih pitanja. Istovremeno se nude brojni primjeri koji ukazuju na praktičnu primjenu teorijskih osnova. Knjiga ima 247 stranica te se dijeli na sedam cjelina (Pregled, Konkretizacije, Analize, Oblikovanje, Vrednovanje, Primjena i Literatura) podijeljenih na 18 poglavlja s podpoglavljima. Autor knjige, prof. dr. Dieter Euler, pročelnik je odjela za "gospodarstvenu pedagogiju i obrazovni menadžment" na Sveučilištu St. Gallen. Profesor je također dekan Škole menadžmenta i ravnatelj Instituta za gospodarstvenu pedagogiju na sveučilištu St. Gallen. Pored toga je član brojnih znanstvenih savjeta.

Pregled shvaćanja pojma socijalne kompetencije kroz različite znanstvene discipline ilustrira različite polazne točke koje – utemeljene spoznajnim fokusiranjima znanstvenih disciplina i preoblikovane kroz specifične spoznajne interese njihovih zastupnika – utemeljuju multiperspektivan pogled na konstrukt "socijalna kompetencija". Pristupima je zajedničko da ljudske aktivnosti smještaju u društveni kontekst pri čemu se ove aktivnosti različito označavaju (npr. stav, spremnost) i usmjeravaju na različite situacije. Određivanje konstrukta kao što je socijalna kompetencija je neizbježno vođeno spoznajnim interesima odnosno primjenom. Sukladno tome se, naglašava autor, ne može sa zahtjevom za općom valjanošću tvrditi što "jest" socijalna kompetencija, već se samo može izraziti i utvrditi vlastito shvaćanje iste s obzirom na određeni interes. Utoliko je (nominalna) definicija uvijek pogodna samo kao konstrukt, korisna ili ključna obzirom na svoju svrhu. U knjizi

se pojam socijalne kompetencije razmatra iz didaktičko-spoznajne perspektive. Autor stoga u središte stavlja sljedeća pitanja:

- Kako se socijalne kompetencije mogu precizirati kako bi se primjenjivale kao (a) ciljevi za oblikovanje procesa učenja; (b) odrednice za dijagnozu pretpostavki učenja? Kako se socijalne kompetencije mogu ustanoviti, odnosno mjeriti, bilo za (a) ustanovljenje odnosno preispitivanje uspjeha procesa učenja bilo za (b) dijagnozu (već) raspoloživih pretpostavki učenja?
- Putem kojih aranžmana poučavanja i učenja se može poticati stjecanje socijalnih kompetencija? Koja znanstveno-teorijska shvaćanja stoje u temelju odgovarajućih oblika poučavanja (intervencija)?
- Koji okolni utjecaji potiču odnosno ometaju stjecanje socijalnih kompetencija u okviru procesa učenja? U kojem obliku utjecaj na proces učenja vrše (komplementarni ili suprotni) društvene ili institucionalne vrijednosne orijentacije o društvenom suživotu?

Ova pitanja i problemi se uzimaju u obzir i razrađuju kroz sljedećih pet cjelina. Najprije se nudi odgovor na pitanje kako se socijalne kompetencije mogu precizirati i konkretizirati za didaktičke zadaće analize i oblikovanja. Kao početnu postavku autor ističe da se socijalne kompetencije moraju definirati kao " [...] dispozicije za ciljno usmjerenu interakciju s drugim ljudima o predmetnim, socijalnim ili osobnim temama u specifičnim tipovima situacija" (str. 23). Nadalje se određeni aspekti produbljuju: facete pojma situacije, tipovi situacija kao i usmjerenje k cilju u didaktičkoj interakciji. Socijalne se kompetencije – pored stručnih i samokompetencija – shvaćaju kao dio strukovnih kompetencija djelovanja. Autor zaključuje da precizno formuliranje socijalnih kompetencija zahtijeva određivanje komponente ponašanja, sadržaja i situacije te da se socijalne kompetencije dalje mogu izdiferencirati u tri dimenzije: znanje, stav i spremnost. S obzirom na navedenu definiciju socijalne kompetencije se ne mogu odrediti općenito, odnosno neovisno o situaciji, već se moraju odnositi na konkretne životne situacije dok pitanje (vrste) svladavanja socijalno-komunikativnih životnih situacija ne može biti odgovoreno neovisno o vrijednostima. Socijalno-komunikativno djelovanje je neizbježno nošeno vrijednostima i ciljevima. Ova se činjenica mora uzeti u obzir kod određivanja socijalnih kompetencija. Šesto poglavlje na primjeru tipa situacije "vođenje savjetodavnog razgovora orijentiranog na klijenta" završno ilustrira kako se s ovom postavkom mogu odrediti socijalne kompetencije.

Nadovezujući se na ovo istražuje se kako se socijalne kompetencije mogu integrirati u kurikulum, pri čemu se također slijedi detaljna procjena znanstvenih izvora u kojima su uspostavljeni odnosi prema socijalnim kompetencijama. Ključno je pitanje: koje bi se životne situacije trebale smatrati relevantnima za stjecanje socijalnih kompetencija. Sukladno tome se jasnije osvjetljavaju tri izvora legitimacije ciljeva učenja. U legitimiranju na temelju znanstvenih iskaza i metoda pojam "socijalne kompetencije" osvjetljava iz perspektive raznih disciplinarnih pristupa. Kao polazne su koordinate odabrane četiri discipline: pedagogija, psihologija, sociologija i komunikacijske znanosti. S pogledom u literaturu pokazuje se da su posebice na sjecištu između pojedinih disciplina nastala područja istraživanja i izučavanja koja su od posebnog značaja za pitanja koja su ovdje uslijedila, a to su: komunikacijska psihologija, pedagoška sociologija, socijalna psihologija, razvojna psihologija, pedagoška komunikacija. Na kraju razmatranja autor daje studiju o implementaciji socijalnih kompetencija u kurikulum švicarskog strukovnog obrazovanja. Istraživanje je težilo odgovoru na pitanje *u kojoj mjeri i u kojoj formi su*

socijalne kompetencije ugrađene u temeljne odredbe strukovnog temeljnog obrazovanja. Kao temelj su uzeti aktualni poslovni pravilnici, nastavni planovi i modelna nastava.

Četvrti se dio isključivo bavi pitanjem didaktičkog poticanja socijalnih kompetencija. Detaljno su predstavljene metodičko-didaktičke oblikovne mogućnosti za razvoj socijalnih kompetencija s obzirom na pitanje koje principe i tehnike može uvoditi znanstveno-metodičko oblikovanje okoline učenja za poticanje razvoja socijalnih kompetencija. Neki značajni središnji principi su: *dramaturški princip: od nesvjesne inkompetencije do nesvjesne kompetencije; procesni princip te princip problemskog učenja kroz iskustvo.* Pored didaktičkih principa u literaturi postoji obilje vježbi uz čiju pomoć se mogu uvježbati određene tehnike komunikacije. Tehnike¹ obuhvaćaju većinom takve spremnosti koje su značajne u različitim tipovima situacija, a često služe i za svladavanje kritičkih događaja. Tehnike ukazuju na "kako", ali ne govore ništa o "kada". Stoga, naglašava autor, nije važno samo vladati tehnikama već i procijeniti kontekst njihove primjene.

Posebno poglavlje je posvećeno pitanju kako se socijalne kompetencije mogu dijagnosticirati, odnosno vrednovati. Najprije se pobliže promatra pitanje mogućnosti mjerenja socijalnih kompetencija. Iz teorijskih osnova proizlazi da obuhvatna dijagnostika socijalnih kompetencija treba biti postavljena multidimenzionalno što u praksi nije uvijek lako izvedivo, a ponekad i nemoguće jer često nedostaju odgovarajući, međusobno ugođeni instrumenti ili pak iz ekonomskih razloga. Dijagnostičar bi stoga trebao uvijek imati u vidu prednosti i nedostatke primijenjenih instrumenata te pojedine postupke koristiti prema skiciranim mogućnostima i granicama. Osim toga bi bilo dobro da dijagnoza počiva na više od jednog instrumenta. Cjelovit, što znači na mnoge situacije, postupke i perspektive poduprt proces evaluacije, bez sumnje ima najviše šanse za sprečavanje pogrešaka u mjerenju. U drugom se dijelu (17. poglavlje) predstavljaju dva mjerna instrumenta nastala u okviru istraživačkog rada centra za kompetencije "socijalne kompetencije" na institutu za gospodarstvenu pedagogiju sveučilišta u St. Gallenu. Radi se o upitnicima samovrednovanja određenih socijalnih sposobnosti. Razvoj podataka i skala se orijentirao na postupke razvoja testova kvantitativnog društvenog istraživanja.

U završnom se dijelu tematiziraju okvirni uvjeti koji mogu igrati ulogu kod didaktičke implementacije inovativnih koncepata poticanja socijalnih kompetencija. Predstavljen je pilot projekt poticanja i ispitivanja socijalnih kompetencija proveden u privrednoj školi KV Winterthur (WSKVW). Ovom studijom slučaja je poduzet inovacijski proces razvoja i implementacije koncepata poticanja i ispitivanja socijalnih kompetencija u strukovnim školama obzirom na tip situacije "vođenje razgovora koji rješavaju konflikte". Ovaj proces promjene je pritom dodirivao kurikularne, didaktičko-metodičke, osobne i organizacijske aspekte. Procese je znanstveno pratio Institut za gospodarstvenu pedagogiju sveučilišta u St. Gallenu da bi u okviru eksplorativne teorijske izgradnje identificirali teze o potrebnim i kritičkim faktorima uvođenja koncepata poticanja i

¹ Aktivno slušanje (parafraziranje i verbaliziranje)
Interpretiranje i korištenje govora tijela
Formuliranje Ja-poruka
Davanje i primanje feedbacka
Podvostručenje (samoobjašnjavajuće i dijaloško podvostručenje)
Razumljiva i živa prezentacija
Korištenje tehnika vizualizacije

Korištenje tehnika upravljanja (emocionalizacija, ostvarivanje, pauziranje, neverbalno usmjeravanje, impulsi pojačavanja)
Korištenje tehnika prigovora
Korištenje tehnika pitanja
Vrijednosni kvadrat koristiti kao tehniku za određivanje željenog vrijednosnog usmjerenja socijalno-komunikativnog djelovanja. (str. 132)

ispitivanja socijalnih kompetencija. Kompletan se studij može pronaći na web stranici Instituta za gospodarstvenu pedagogiju Sveučilišta St. Gallen (vidi: Kompetenzzentrum "Sozialkompetenzen" der Universität St. Gallen (2006)).

Autor je u pokušaju didaktičkog rasvjetljavanja socijalne kompetencije, unatoč brojnim korisnim praktičnim primjerima i uputama, ipak previše ostao teorijski orijentiran s nedovoljno pojašnjenom poveznicom teorije i prakse. Knjiga je prvenstveno namijenjena onima koji su već dobro upućeni u probleme i teoriju didaktike. Može biti od pomoći nastavnicima u praksi, ali i u teoriji i praksi profesionalnog usavršavanja nastavnika.